

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PSYCHOSOCIÁLNÍ PROFIL ISLAMISTY

2012

KRISTÝNA KOUBKOVÁ

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA FILOZOFICKÁ

KATEDRA BLÍZKOVÝCHODNÍCH STUDIÍ
STUDIJNI PROGRAM MEZINÁRODNÍ TERITORIÁLNÍ STUDIA
OBOR BLÍZKOVÝCHODNÍ STUDIA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
PSYCHOSOCIÁLNÍ PROFIL ISLAMISTY
KRISTÝNA KOUBKOVÁ

Vedoucí práce:

Mgr. Daniel Křížek, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlášení o autorství práce

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Psychosociální profil islamisty* vypracovala samostatně a použila jsem jen zdroje uvedené v seznamu literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Kristýna Koubková

Obsah

Úvod	4
1 Vymezení pojmů	6
2 Islámská obnova	9
3 Psychosociální prvky Islamismu	13
3.1 Atributy vůdců skupiny	13
3.2 Atributy příslušníků skupiny	14
3.3 Charakteristika <i>Muta'asiba</i>	19
4 Sociální a psychologické příčiny Islamismu	23
5 Integrace a Islamismus v Evropě	28
Závěr	31
Seznam použité literatury	33
Přílohy	37
Resumé/ Summary	41

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá, na základě dostupných studií zkoumající islamistická hnutí, psychosociálním profilem islamisty. Cílem je nabídnout ucelený profil islamisty. Toto téma není zatím zcela prozkoumané. Jen málo autorů se pokusilo napsat jeho rozsáhlou charakteristiku. Islamisté jen velmi zřídka schvalují, aby byli druhými vyšetřováni a zkoumáni, a tak je velmi složité se o něco takového pokusit. Z toho důvodu vznikl jen malý počet zdrojů, díky čemuž autorka čelila obtížím s odbornou literaturou. České dílo na toto téma zatím nebylo zpracováno, počet literatury je omezený i v anglickém jazyce. A tedy proto se autorka zaměřuje na pár stěžejních děl, na která autoři v odborných článcích odkazují. Jediný, mě známý autor, který velmi komplexně popisuje Islamismus v arabské společnosti je R. Hrair Dekmejian. Další stěžejní dílo je od Valerie J. Hoffman, která poukazuje jak na Dekmejiana, tak i na výzkumy provedené Ibrahimem a Hermassim.

Zpočátku práce se věnuji vymezením pojmů, neboť je důležité si upřesnit, v jakých mezích pojmy používáme. Druhá kapitola stručně popisuje Islámskou obnovu. Následující kapitola se zabývá hlavní částí práce, a to psychosociálními prvky islamismu. Tuto kapitolu autorka rozděluje na tři části, ve kterých se zabývá obecnými atributy vůdce a příslušníků skupiny. V této kapitole využívá literaturu V. J Hoffman a praktický výzkum Ibrahima. Třetí podkapitola je charakteristika *muta'asiba*,¹ kde poznatky podkládám Dekmejianem, neboť je jediný kdo definoval archetypální determinanty. Ve čtvrté kapitole se zabývám sociální a psychologickou příčinou, kde dle Dekmejiana určuji všechny krize prostředí. V páté kapitole práce se zabývám islamismem v Evropě, kde určuji přístupy integrace a multikulturalistické politiky v Evropě.

---

¹ Fanatik.

Vzhledem ke komplikovanosti tématu, autorka práce považuje za nutné, se o jednotlivých skutečnostech, které tvoří kapitoly zmínit.

Na závěr bych chtěla uvést poznámku k transkripci. Arabské a perské jména jsou přepisovány podle doporučení Luboše Kropáčka². Některé názvy hnutí jsou napsány zkratkou a následně v závorce je napsán anglický a originální název. Některá česká cizí slova jsou dovysvětlena v poznámce pod čarou, neboť jsou jen velmi vzácně někde používána.

---

² KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehra, 1993. ISBN 80-7021-125-3

1 Vymezení pojmů

V této části se budu věnovat vymezení základních pojmů, jako je Islamismus, a pojmů jemu „příbuzné“. Tyto pojmy se často zaměňují jedno s druhým, a proto bych ráda upřesnila, co tyto jednotlivé termíny znamenají.

Po září 2001 se pojem islamismus začal zneužívat, vznikla mnohá nedorozumění v rámci popularizace tohoto tématu a zároveň vznikly zásadní omyly, které uvádí Antoine Sfeir.³ Prvním omylem se stala domněnka, že všichni Arabové jsou muslimové. A to nás vede k dalšímu omylu, kdy všichni muslimové jsou islamisté, kteří jsou pouze minoritou v muslimské společnosti.⁴ Dalším omylem se stalo to, že z termínu islamismus se stal ekvivalent pro radikální stoupence islámu. Islámský fundamentalismus je svými aspekty velmi podobný islamismu. Pojem fundamentalismus stále není nějak nověji definován. Díky zneužívání tohoto pojmu mediálními zpravodaji se přední encyklopedie zdráhají použít nějaké vhodnější určení pro současnost. **Fundamentalismus** se vztahuje ke křesťanství na přelomu století. Používalo se pro označení hnutí v protestantských církvích v USA, kteří čekali na příchod Kristovy říše. Stoupence sjednocoval odpor k moderně, evoluci a kritice litery Bible.⁵ Fundamentalismus je braný arabskými učenici jako evropocentrický název, v arabštině neexistuje ekvivalent pro takovéto hnutí, ve francouzštině se používá např. integrismus. Fundamentalisté si zakládají na esenci původní knihy a směřují k tradičnímu hnutí. Dle Gellnerova pohledu směřují k výlučnému držení jediné pravdy.⁶

Islamismus je velmi intelektuální, náboženská a politická škola vyučovaná v širším smyslu současného Islámu. Tito následovníci lpí na

³ SFEIR, Antoine. The Columbia World dictionary of Islamism. 2. vyd. New York: Columbia University Press, 2007. Str

⁴ Tabulka č. 1.

⁵ KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. Str.11.

⁶ BAYAT, Asef. Islamism and social movement theory. *Third World Quarterly* (online). 2005, 26 (6). ISSN 0143-6597. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01436590500089240>.

doktríně, že víra, tedy Islám, je naprostou nedělitelnou součástí veškerého dění a to i politiky. Přičemž je i politika nedělitelná od základních činností a principů víry. Islamisté se odpoutávají od modernity, které se zároveň bojí, neboť jí považují za hrozbu integrity víry.⁷

Čistě v jazykovém významu slova islamista rozumíme odborníka zabývajícího se studiem islámu, islamistikou.⁸

K popsání tohoto komplexního fenoménu jsou používány různé charakteristiky, jako např. revivalismus, znovuzrození, obnova, obroda, revitalizace, probuzení, reformismus, znovuzavedení, puritanismus, fundamentalismus, bojovnost, aktivismus, mileniarismus, mesianismus, islamismus, návrat k islámu a nástup islámu.

Revivalismus nebo tzv. „islámská obnova klade důraz na náboženství na úkor politiky, zatímco politický islám klade důraz na politický základ. **Islámský aktivismus** spadá pod hlavičku různých (politických, ekonomických, sociálních, kulturních) aktivit islámských hnutí. Za aktivismus můžeme označit pouze nevšední aktivitu, která se vymyká „normální“ činnosti ostatních běžných muslimů.

Můžeme tedy říct, že islamismus má mnoho variant zastoupení. Veškeré již řečené varianty poukazují na širokou komplexitu tohoto pojmu. K dnešnímu dni můžeme říct, že termín Islámský fundamentalismus byl nahrazen právě těmito termíny a právě pojem Islamismus můžeme určit, jako jeho poslední interpretaci.⁹

Graham Fuller vydal v roce 1991 prohlášení, že fundamentalismus je termín nepostačující a nevyhovující, neboť naznačuje striktní návrat ke středověkým institucím a počátku islámského státu. Tento jev je spíše

⁷ SFEIR, Antoine. The Columbia World dictionary of Islamism. 2. vyd. New York: Columbia University Press, 2007. Str. 6.

⁸ KROPÁČEK, Luboš. Islámský fundamentalismus. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. Str.11.

⁹ BAYAT, Asef. Islamism and social movement theory. *Third World Quarterly* (online). 2005, 26 (6). ISSN 0143-6597. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01436590500089240>

nedávným fenoménem, který je lepší nazvat islamismus. Toto svědčí více o ideologii než teologii, jejíž jednání není vůbec staromódní, ale veskrze moderní.¹⁰

Tedy, k účelům této bakalářské práce budu používat termín islamista pro člena islamistického hnutí. Pro skupinu vyznávající radikální formu Islamismu budu používat pojem militantní hnutí.

Asef Bayat uvádí,¹¹ že v rámci islámských ideologií i obecně existují dva výklady, které se zabývají rozšířeností náboženské politiky v moderních dobách. Modernisti popisují Islamismus jako působivé hnutí, podporováno lidmi uznávající tradice, intelektuály a městskou chudinou, kteří se spojili proti západnímu stylu života. Obvykle jsou označována za nedemokratická a zpátečnická. Pravicový „Střet civilizací“, zmíněný Bernadem Lewisem a velmi popularizován Samuelem Huntingtonem, tvoří rámec, kde právě tato hnutí mají během středu se západním modernismem velmi nemoderní charakter. Naproti tomu levicový autoři, jako je Albert Melucci a Alain Touraine, se zajímají o náboženský revivalismus. Hnutí zpátečnickým utopismem a odporem k modernismu vyjadřují svoji religiozitu.

Druhý výklad, podpořený Foucaultem a Giddensem, považuje islamismus jako reakci na postmodernismus. V tomto rámci je hnutí vytvořeno, aby se pokusilo najít svou cestu k rozdílnosti, kulturní samostatnosti, jinému politickému zřízení a morálce vůči univerzální sekulární modernitě.

---

¹⁰ KRAMER, Martin. Coming to Terms: Fundamentalists or Islamists? *The Middle East Quarterly (online)*. 2003, Dostupné z: <http://www.meforumorg/541/coming-to-terms-fundamentalist-or-islamists>

¹¹ BAYAT, Asef. Islamism and social movement theory. *Third World Quarterly (online)*. 2005, 26 (6). ISSN 0143-6597. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01436590500089240>

2 Islámská obnova

Během posledních tři sta let byl Islám zasažen vnějšími i vnitřními krizemi velkých proporcí. Islámská komunita reagovala na krizi vlastním (kulturně nativistickým¹²) způsobem, a to návratem k původnímu Islámu a k jeho základním zásadám. Návrat zpět k islámským kořenům, způsobil vlastní pohon s významnými politickými, ekonomickými a strategickými důsledky. Během posledních 50 let, islámští fundamentalisté předvedli hlavně svoji militantní podobu, v různých nacionálních uspořádáních.¹³

Dle Dekmajiana se současní Islamisté objevují jak v militantní tak i civilní, tedy pasivní formě zakládající se na třech základních atributech, kterými jsou: *všudypřítomnost, polycentrismus a vytrvalost*.

Tato islámská hnutí a skupiny jsou všudypřítomná, neboť vznikly v téměř každé muslimské komunitě nezávisle na míře politického, ekonomického či kulturního nastavení. Ani islámský revivalismus není omezen na určité sociální či ekonomické třídy. Většina těchto aktivit je obvykle podporována hlavně nízkou, nižší-střední a střední třídou. Začal se ale objevovat nový trend v rozvinutějších státech (Egypt, Tunisko a Turecko), který podobné hlásání o islámské cestě životem, začal rozšiřovat i mezi vrchní vrstvy společnosti.¹⁴

Podle Dekmajiana¹⁵ je islamistické hnutí polycentrické, islámská obnova není celkově ovládána z určitého bodu, stejně tak jako islám, který nemá hlavní instituci, která by určovala co je a není „správné“, tak jako má např. křesťanství. Spojená nadnárodní Ummah nemá žádné

---

¹² Nativisté věří, že v duši jsou vrozené ideje, a tedy poznání je pouze připomínání, toho co již známe. Nativistický způsob poznání tvrdí, že člověk se nemůže naučit nic nového, má předpoklad se naučit pouze to co je mu již blízké

¹³ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 3.

¹⁴ DEKMEJIAN, Hrair R. *The Anatomy of Islamic Revival: Legitimacy Crisis, Ethnic Conflict and The Search for Islamic alternatives*. *The Middle East Journal* (online). 1980, 34 (1). ISSN není. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/27709488/The-Anatomy-of-Islamic-Revival-R-Hrair-Dekmejian>. Str. 2.

¹⁵ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 2.

revoluční či organizační epicentrum. Jedině Egypt a Saudská Arábie mohou být vzorem pro nově rodící se hnutí v jiných regionech. Až dodnes se všechny krizové situace různých společností zdály velmi podobné.¹⁶

A nakonec, islámští fundamentalisté ukázali velmi vysokou míru odporu a vytrvalosti během posledního století se stále se opakujícími tendencemi zasahovat do sociopolitického procesu formování vývoje.

Koncepční rámec vyjadřuje přístup, který kombinuje teorii krize, vedení, osobnosti, třídní konflikt a dialektické kauzality. Tento rámec lze shrnout v několika bodech.¹⁷

Sociální krize je jedna z příčin fenoménu islámského fundamentalismu. Fenomén vzniká jako reakce na nespokojenost se špatnými sociálními podmínkami, které jsou všudypřítomné.

Dekmejian určuje **šest důsledků, které určují rozsah a intenzitu fundamentalistické reakce**, záleží na duchovním probuzení z revolučního násilí a hloubce a přítomnosti krizového prostředí. Atributy zahrnují:

- A) krize identity
- B) krize legitimacy
- C) vojenská neschopnost
- D) kulturní krize
- E) špatná vláda
- F) třídní konflikt

Tyto důsledky podrobněji popíšu v další kapitole.

---

¹⁶ DEKMEJIAN, Hrair R. The Anatomy of Islamic Revival: Legitimacy Crisis, Ethnic Conflict and The Search for Islamic alternatives. *The Middle East Journal* (online). 1980, 34 (1). ISSM není. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/27709488/The-Anatomy-of-Islamic-Revival-R-Hrair-Dekmejian>. Str. 2.

¹⁷ Ibid., Str. 6 – 7

Stejně, jako reakce na sociální krize se **nábožensko-politický islamismus**¹⁸ charakterizuje přes:

1. *charismatické vedení usilující o spirituální a (nebo) revoluční transformaci společnosti.*
2. *chiliastickou ideologii, která obsahuje určitý předpis hodnot, přesvědčení ke spáse duše a praktika, která určuje nový fundamentalistický řád.*
3. *osoby formovány v důsledku krize prostředí a protichůdné fundamentalistické ideologie.*
4. *sociální skupiny a třídy, které tíhnou k fundamentalistické výzvě z důvodu psycho-kulturní orientace a své pozice, kterou určují ve společnosti a světovým hospodářským řádu.*
5. *Islamistické hnutí a skupiny vedené charismatickými osobnostmi, které projevují určité chování v rozsahu od duchovní horlivosti k revolučnímu aktivismu.*

Státní reakce a následky – Budoucnost obnovy či úpadku fundamentalismu záleží na podstatě státní politiky, vnějších podnětů a kvalitě vedení islamistického hnutí

Islámská obnova je komplexní jev, který je zároveň ve své podstatě, jak duševní, sociální, ekonomický tak i politický. Dekmejian tvrdí, že „západní praktika umístování Islamismu /Islámského fundamentalismu pod kolonku fanatismus, je nefunkčně vyvážená a nezaujatá analýza objektu.“¹⁹

---

¹⁸ Ibid.

¹⁹ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 7.

Elementy moderní společnosti, se kterými jsou tradiční muslimové nespokojeni:

- A) politika
- B) politické faktory
- C) psychosociální odcizení
- D) zrychlená urbanizace
- E) morální krize
- F) sexualita v moderní společnosti

Moderní islamistická ideologie se nevytvořila pod tlakem, vychází z tradic, které jí propůjčují některé prvky, které zveličují, zatímco ostatní snižují.²⁰

---

²⁰ KEPEL, Gilles. Jihad – The Trail of Political Islam. Londýn: Tauris and Co Ltd., 2006. ISBN 1-84511-257-1. Str. 24.

3 Psychosociální prvky Islamismu

Studie, které se zabývají, potřebují proniknout do hloubky duševního, politického, sociálního a ekonomického prostředí a snaží se zkoumat, které tyto prvky souvisí se vznikem islamistických myšlenek a činů. Opakující se model historie naznačuje určitý vztah mezi sociálními krizemi a zvyšujícím se počtem příslušníků náboženských, revolučních, revivalistických hnutí, které chtějí přetvořit celý systém k vytvoření nové společnosti, podle jejich idejí. Tyto ideologie jsou velmi obsáhlé, rigidní, zakládají se na charizmatickém vůdci.²¹

3.1 Atributy vůdců skupiny

Zakladatelé a vůdci islamistických hnutí, kromě íránských kleriků, mají obvykle sekulární vzdělání. To ovšem neznamená naprosté odcizení od tradičního náboženství. Hasan al-Banná byl školní učitel, Maudúdí žurnalistou, Sajjíd Qutb spisovatel a literární kritik. Ali Šarí'atí, považovaný za hlavního ideologa íránské islámské revoluce, vystudoval doktorát na sorbonnské univerzitě. Abbasi Madani, hlavní vůdce alžírského FIS (Front Islamique du Salut), vystudoval doktorát na londýnské univerzitě. Rašíd Ghannúší, vůdce tuniské strany obnovy studoval jako malý tradiční zajtunskou školu, pak ale vystudoval damašskou a sorbonnskou univerzitu. Hasan al-Banná, už jako malý získal tradiční islámské vzdělání od jeho otce, který byl učitel náboženství. Sajjíd Qutb také získal tradiční vzdělání již v mladém věku, celý Korán si pamatoval už jako desetiletý chlapec. Otec Šarí'atího učil islámskou historii a byl považován za militantního muslima. Banná, Qutb, Šarí'atí, Ghannuší vyrůstali v malých vesnicích, kde tradiční hodnoty přetrvávali déle, než ve větších městech. Většina vůdců egyptského džihádu, měla své kořeny v chudém, venkovském Egyptě, právě

²¹ HOFFMAN, Valerie J. *Muslim Fundamentalists: Psychosocial Profiles*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed. 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 199 – 230. ISBN 0-226-50888-9

v nábožensky kolísavém jihu. Avšak, někteří vyrůstali v hustě obydlených slumech na periferii Káhiry, která byla obydlená přistěhovalci z venkova.²²

Právě tato kombinace pomohla ke vzniku islamistického hnutí. Spojení tradičních kořenů s náboženským vzděláváním v mladém věku a pozdější sekulární vzdělání již v městském prostředí, kde dopad westernizace bylo vnímáno velmi dobře, je učenci označován za původ vzniku těchto hnutí.²³

3.2 Atributy příslušníků skupiny

Často se stává, že sociální politické vědy označují členy islamistických hnutí za akutně odcizené od svého okolí, žijící na pokraji společnosti a mající anomické chování, či nějakou jinou abnormální sociální chorobu.

Saad Eddin Ibrahim zkoumal²⁴, těsně před vypuknutím íránské islámské revoluce, dvě militantní skupiny v Egyptě. Ibrahim uvádí, že s tímto empirickým výzkumem narážel na politické, etické i praktické problémy, zvláště pak pokud zkoumáte určitou skupinu, jejichž činnost se stále vyvíjí. Celkově uvádí, že tam není moc vhodné prostředí pro empirický výzkum, i přesto, že se již „boží vůle“ usadila. Pro tuto studii definovali „islámskou militantnost“ jako „*současnou, násilnou skupinou, jejichž činy jsou páchány kolektivně proti státu nebo jiným aktérům ve jménu Islámu.*“ Dle tohoto určení vybrali dvě hnutí podstatných rozměrů. První bylo Islamic Liberation Organization, známá jako Jam'at al-Fanijja al-'askarijja (MA – Technical Military Academy group). Duhá vybraná

²² Ibid.

²³ HOFFMAN, Valerie J. *Muslim Fundamentalists: Psychosocial Profiles*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed. 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 199 – 230. ISBN 0-226-50888-9

²⁴ IBRAHIM, Saad Eddin. *Anatomy of Egypt's Militant Islamic Groups: Methodological Note and Preliminary Findings*. *International Journal of Middle East Studies* (online) 1980, 12.

ISSN 0020-7438/80/040423-31. Dostupné z:

<http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=3013216&fulltextType=RA&fileId=S0020743800031238>, str. 423-453

skupina byla Jama'at al-Muslimin (the Muslim group) – RHF. Tato dvě hnutí jsou typické militantní hnutí, jako jiné organizace té doby, které většinou vznikly v 60. letech. Již od vzniku hnutí měli nepřímé i přímé napojení na Muslimské bratrstvo.

Data, která studie uvádí, jsou primárně získána nahrávkami rozhovoru jak ve vězení tak venku. Výzkum trval dva roky, během těchto let proběhlo čtyři sta hodin rozhovorů s třiceti třemi islamisty.

Stejně jako každé jiné islamistické hnutí chtějí nový sociální systém založený na islámu. Tedy, chtějí implementovat šarí'u do každodenního života. Jejich ideologie nabízí zhodnocení hlavních prvků společnosti a taky poukazuje na současné (západní křesťané, sionističtí Židé a ateističtí komunisté), a potencionální nepřátelé nového systému (podle jejich ideologie). Výzkum ukazuje u obou militantních skupin všeobecný souhlas s tezí, že člověk byl vytvořen k jedinému účelu, a to naplňovat boží vůli a žít spravedlivý život, na „správné“ cestě. Muslim nemůže samostatně existovat, musí se snažit budovat a udržovat spravedlivé společenství věřících. Právě tato poslední teze, odděluje tyto militantní skupiny od ostatních současných Muslimů. Nejdůležitější je jejich přesvědčení, že je jejich náboženská povinnost, aby tento společenský řád přišel. Což je vede k nevyhnutelnému středu s vládnoucí elitou. Snaží si vynutit, aby vládnoucí elita odpovídala všem zásadám islámu, nebo odstoupila od funkce.²⁵

Většina těch, se kterými mluvili, by byli považováni za „zlatou egyptskou mládež“ I přesto, že tito muži uspěli v mnoha aspektech života, tak se stále cítili izolováni od společnosti. Obě skupiny rekrutovali členy mezi mladými univerzitními studenty, či jejich absolventy. Jako rekrutovací mechanismus bylo použito přátelství, příbuzenství a účast

---

²⁵ IBRAHIM, Saad Eddin. Anatomy of Egypt's Militant Islamic Groups: Methodological Note and Preliminary Findings. *International Journal of Middle East Studies* (online) 1980, 12. ISSN 0020-7438/80/040423-31. Dostupné z: <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=3013216&fulltextType=RA&fileId=S0020743800031238>, str. 423-453

v mešitě. Regionální původ byl různý, členi z MA byli většinou z Káhiry, Alexandrie a Delt, zatímco členové RHF pocházejí z horního Egypta. Vůdce MA (Sirijja) operoval hlavně v Káhiře a byl napojen na Alexandrijskou univerzitu, zatímco vůdce RHF (Mustafa) se pohyboval v jeho domovském severním Egyptě. Až na tuto regionální různorodost, jsou skupiny velmi podobné. Průměrný věk je 22 let v MA a 24 let v RHF, zatímco vůdcové jsou přibližně o 15 let starší. Velmi důležitá připomínka je, že dvě třetiny dotazovaných (21 z 34) byli z venkova nebo malého města a v době kdy byli zrekrutováni do skupin byli novými přistěhovalci velkého města. Tento fakt potvrzuje sociální vyloučenost a potřebu sounáležitosti k nějaké skupině. Dle Dekmejiany obvykle příslušníci skupin pochází z nižších tříd, zatímco u tohoto vzorku MA a RHF to potvrdit nelze, většina rodin přísluší ke střední třídě. Zatímco ale pouze sedm otců mělo univerzitní vzdělání.

Pokud srovnáme jiné výzkumy z různých regionů, můžeme říci, že tato militantní hnutí mají poměrně stejné atributy, až na určité prvky, jako Ibrahimovy islamisti.

Elbaki Hermassi a Ibriham jsou jediný, nám známí vědci, kteří kdy tvořili psychosociální pozadí s pomocí islamistů. Hermassi se zabývá tuniským hnutím MTI (Mouvement de la tendance islamique – hnutí islámské tendence), studentské hnutí, které je založeno podle modelu Muslimského bratrstva. Hnutí islámské tendence je velmi podobné již řečeným dvěma egyptským militantním skupinám, ale je umírněnější. Hermassi také dochází k názoru, že islamismus má velkou oblíbenost u mladých lidí, zvláště těch velmi dobře vzdělaných. Na rozdíl, ale od Ibrahimových skupin mají jiné třídní uspořádání.²⁶ Hermassiho vzorek

²⁶ WALTZ, Susan. *Islamist Appeal in Tunisia*. *Journal of Middle East*. 1986 (online), 1986 40 (4). ISSN není. Dostupné z:

<http://www.jiscjournalarchives.ac.uk/openurl.html?ref=proquest/1158/1158-1986-040-04-000005.pdf>

ISMAIL, Salwa. *Rethinking Islamist Politics*. Londýn: I.B. Tauris and Co Ltd., 2006. ISBN 1-84511-180-x. Str. 142-143.

HOFFMAN, Valerie J. *Muslim Fundamentalists: Psychosocial Profiles*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed. 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 199 – 230. ISBN 0-226-50888-9

čítal 50 lidí, z toho bylo přes osmdesát procent univerzitních studentů. Až sedmdesát pět procent vedení hnutí byli středoškolští učitelé či univerzitní studenti. Velké procento lidí pocházelo z venkovských oblastí a patří k nižší třídě, až polovina vzorku pocházela z dělnické (městské i zemědělské) rodiny, kde otec je negramotný. Otcové, kteří měli vzdělání, měli pouze základní či tradiční zajtunské. Tím vzniká obrovská mezigenerační díra ve vzdělávání. U MTI je zajímavé, že jedna třetina lidí pochází z rodiny, která přišla o otce, či je invalidní, což prohlubuje celkovou nespokojenost.

Alžírská FIS (*Front Islamique du Salut - Islamic Salvation Front*) se pohybuje ve velkých městech. Své členy obvykle rekrutuje z univerzitních studentů a absolventů, kteří nejvíce pochází z jihu, oblasti hor a městské chudiny.²⁷

Pákistánská *Jama'at- i - Islamí* se mnohem více než MTI zaměřuje na rekrutování členů z intelektuálů. Věří, že k nim dobře myslící prvky společnosti budou přitahováni, a nakonec přinesou revoluční změnu duševního složení lidí. Páteří hnutí je nižší sekce střední třídy a tradiční střední třídy. I přesto, že studenti nejsou majoritou v tomto hnutí, tak se jejich křídlo stalo velmi důležité. Toto křídlo proniká do mešit a madrass a mobilizuje lidi pro demonstrace v ulicích.²⁸ *Jama'at- i - Islamí* nebyla v národních volbách úspěšná, ale jejich studentské křídlo ovládlo většinu univerzitních studentských unií. Během let 1977 a 1982 mělo kompletní právo veta (v přijímacím řízení, fakultním jmenování a propagačních akcí) nad dvaceti univerzitami.²⁹

---

²⁷ HOFFMAN, Valerie J. *Muslim Fundamentalists: Psychosocial Profiles*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed. 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 199 – 230. ISBN 0-226-50888 9. Str 204.

²⁸ Ibid., 205.

²⁹ Ibid..

V Iránu islamisté získali podporu všech tříd společnosti v masové lidové revoluci proti šáhovi. Nicméně, původní příznivce hlavní páteře hnutí lze rozdělit do dvou odlišných skupin. V první skupině jsou malí vlastníci půdy a obchodníci pod vedením ší'itských kleriků, zejména Chomejního. V druhé skupině je velké množství odborníků a vysokoškolských absolventů, ti byli inspirováni Šari'atim. Ten byl zapojen do osvobozenického hnutí, založeného roku 1960. Toto hnutí mělo dva cíle. Chtěli ukázat, že Islám je odpovědí i na moderní otázky a proto je vhodný pro současný svět. A druhý cíl byl překonat propast mezi oddanými věřícími, skládají se ze světských reformátorů, moderních vzdělaných odborníků, konzervativních duchovních, budoucích radikálních intelektuálů a náboženského zřízení z vlasteneckých intelektuálů Národní Fronty v Qumu.³⁰

V žádné z těchto zmíněných zemích, tedy s výjimkou Iránu, islamisté ve volbách ani v revolucích neuspěli čerpáním ideologie z tradiční společnosti.³¹

Menší, tajné organizace jsou obvykle složeny z mužů, zatímco velké hnutí často přijímají i ženy. Výjimka je skupina Takfír wa'al Hidžra, která má velmi konzervativní názor na ženy. Podle nich by žena měla být doma starat se o domácnost a děti. Gilles Kepel uvádí³², že tato skupina rekrutuje dívky, pouze jako manželky jejich členů. Právě díky modernizaci společnosti měla hnutí problém. Odklad manželství způsobovalo sexuální tenze. Některé skupiny začali unášet dívky, které byli ve velkém městě, daleko od domova, aby mohli studovat.

---

³⁰ HOFFMAN, Valerie J. *Muslim Fundamentalists: Psychosocial Profiles*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed. 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 199 – 230. ISBN 0-226-50888-9

³¹ Ibid., Str. 206.

Až na výjimky z minulého roku. V rámci Arabského jara a nových voleb v Tunisku zvítězila umírněná islamistická strana Nahda, v Egyptě vyhrálo Muslimské bratrstvo.

³² KEPEL, Gilles. *Muslim Extremism in Egypt: The Prophet and Pharaoh*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 2003. ISBN 978-0-520-23934-0.

Aby byl zastaven příliv islamistické ideologie, a snížena úroveň sociálního napětí musí arabské elity dosáhnout tři neprovázaných politik: komplexní reforma, systematická socializace, umírněnost v použití státní síly proti soupeři. Většina politických vůdců si nejsou dostatečně vědomi, že se musí zabývat současným politickým vakuem a politické socializace. Souhrn kooptativní politiky vůči islamistům.³³

1. *reformní horlivost* – závazek uskutečnit komplexní reformu v politické, sociální a ekonomické sféře.
2. *ideologický potenciál* – míra do jaké jsou politické elity schopny vytvořit životaschopný a vnitřně konzistentní rámec, který může být použit v rámci procesu socializace pro posílení legitimacy a institucí.
3. *kooptativní kapacita* – schopnost elit a politického systému dosáhnout zvýšené účasti občanů a podporu prostřednictvím systematické socializace.
4. *islamistický potenciál* – aktuální stav islamistické organizace bojovnosti v každé arabské zemi a zároveň ohrožení vytvoření orgánů

3.3 Charakteristika *Muta'asiba*³⁴

Psychologické prvky islamistických extrémistů není úplně snadné určit. Poměrně málo jedinců, kteří se podílejí na činnosti hnutí, navštíví psychologickou léčebnu, kde by mohli determinovat společné prvky chování. Lord Alderdice uvádí³⁵, že ti, kteří se objevili na klinice, nebyli již aktivně zapojeni. Někteří trpí posttraumatickou stresovou poruchou, která

³³ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 162-3.

³⁴ Muta'asib = fanatik

³⁵ ALDERDICE, the Lord. The individual, the group and the psychology of terrorism. *International Review of Psychiatry*, 2007 19 (3), Str 201 - 209. ISSN: 1369-1627. Str. 201. Dostupné z: <http://informahealthcare.com/doi/abs/10.1080/09540260701346825>.

je ale způsobená z období během aktivní účasti v hnutí, takže nemůžeme tento jev použít jako určující faktor.

Abychom porozuměli islamistickému fenoménu, musíme určit strukturu osobnosti po jednotlivých determinantech.³⁶

Odcizení

Islamista je akutně odcizený jedinec. Jeho odloučení je přímým důsledkem arabského krizového prostředí. Odcizení je obvykle následováno vlastní separací od společnosti, neboť je zasvěcen do nového systému, kde získává novou identitu, členství a novou rodinu v islamistickém hnutí.

Předčasná integrita – dogmatismus

Nováčci se obvykle extrémně zavazují k následování nové ideologie, jakož pravý věřící. Cítí k nové cestě intenzivní závazky, které způsobují předčasnou ucelenost myšlení. Vyznačuje se extrémní rigiditou v přesvědčení a odmítání se podvolit jakýmkoliv jiným, novým hodnotám, které by měl integrovat do své ideologie.

Nadřazenost a podřazenost

Pocit méněcennosti vychází přímo z důsledku jejich odloučení a neschopnosti najít místo ve společnosti. Poté, co je nováček vybrán jako nový člen hnutí, přetvoří tyto pocity do projevu své agresivní nadřazenosti.

Aktivismus – Agresivnost

---

³⁶ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 32 – 36.

Islamisté bývají agresivní ve svém chování vůči nevěřícím i proti ostatní muslimům, aby si vynahradili svoji deprivaci ve společnosti. Cítí se být nadřazení, neboť oni jdou po správné cestě víry. Islamista se snaží společnosti vnutit svoji vlastní víru a způsob život. Tato snaha ukazuje vysokou míru aktivismu, funguje jako ideologický propagátor a potencionální revolucionář.

Autoritarianismus

Mnoho charakteristických rysů z autoritářské povahy můžeme přiřadit k islamistovi. Jejich učení má absolutistický charakter, snaží se donutit společnost k radikální transformaci. Zároveň jsou posedlí mocí a úsilím o politickou a sociální nadvládu.

Netolerance

Islamisté dodržují přísné zásady jejich víry, které jsou dogmatické a rigidní. Nesnášenlivost vychází z naprosté netolerance osob, které jejich ideologii neuznávají.

Paranoia

Má hlubokou nedůvěru vůči lidem a vládním institucím, pravděpodobně ve všem vidí zlé síly nepřátelského prostředí, která má pouze zlé úmysly. Má tendence třídit svět do pevných kategorií, podle jasných stereotypů.

Konspirační výhled

Snaha islámských radikálů o revoluční změny, s kombinací jejich paranoického chování, vyzívá k vytvoření tajných organizací k boji proti nepřátelům.

Idealismus

Islamisté se považují jako jediný „pravý“ věřící, a berou jako své poselství rozšíření a implementace své ideologie do arabské společnosti.

Což ukazuje určitou dávku idealismu a oddanosti. „Zničení hříšného státu a společnosti považují za největší čest.“³⁷

Tvrdost

Přísná, rigidní interpretace islamistické ideologie jim nedovoluje snadnou cestu v jejich sociálním, sexuálním či politickém životě. Mají odříkávající životní styl.

Poslušnost

Islamisté se zavazují k naprosté poslušnosti k Alláhovi, proroku Muhammedovi a zároveň vůdci hnutí. Vůdce skupiny určuje striktní normy, podle kterých se členové skupiny musí chovat.

Tyto výše uvedené charakteristiky složené z mnoha prvků, určují typického příslušníka islamistických hnutí. Tento profil je určitým vzorem jak se islamističtí příslušníci hnutí chovají, v různé intenzitě v reálném životě.

---

³⁷ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 35.

4 Sociální a psychologické příčiny Islamismu

Krizové prostředí

Prozkoumání současného arabského islámského prostředí odhalí společenskou krizi mezi více dimenzemi muslimského života. Za posledních 200 let islámský svět prožil krizi, která zahrnuje socio-kulturní, ekonomické, politické a hlavně duchovní prostředí. Mladoturecké hnutí slibovalo obecnou rovnost, dodržování lidských práv k vyvolání revoluce roku 1908. Tyto sliby nebyly nikdy naplněny a Mladoturecké hnutí se poté pouze snažilo dosáhnout turkifikace politiky, pod záštitou nové ideologie - panturkismu. Arabské nacionalistické elity měli dva úkoly, a to dosažení nezávislosti a vytvoření ucelené ideologie ke sloučení arabských států a na základě této ideologie založit legitimní vládu. Tyto cíle byly dosaženy pouze částečně, odstranění francouzsko-britské nadvlády vytvořilo díru, která byla brzy zaplněna sovětskou, americkou a izraelskou mocí. Dalším zásadním problémem byla arabská neschopnost reagovat na ideologický imperativ.³⁸ Snaha o vytvoření funkčních ideologií budování státu a sociálně ekonomického rozvoje a její následná neúspěšnost částečně zapříčinila vznik a rozvoj islamistických hnutí. Až do dnes se arabské sociální prostředí charakterizuje určitými znaky dlouhodobé a intenzivní krize, které fungují jako spouštěč islámské odezvy. Tyto spouštěče lze identifikovat na dvou úrovních. První vyplývá z krize, která je specifická pro konkrétní arabský stát nebo subnárodní skupiny³⁹, druhá vyplývá z velké krize arabského prostředí. Příčiny jednotlivých micro-katalyzátorů závisí na krizových stavech jednotlivých

³⁸ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 26.

³⁹ Hught – Seton volně definuje subnárodní skupinu, jako skupinu s význačně velkým počtem lidí, aby mohli být považováni za národ, nebo se chovat tak jako by ho tvořili. (HARDIN, Russel, „Subnational Groups and Globalization“ v Keith Dowding, Robert Gooding, a Carole Pateman, *Justice and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. Str. 180. Dostupné z: <http://www.nyu.edu/gsas/dept/politics/faculty/hardin/research/Subnational.pdf>).

národních prostředí. Avšak existují mezi národy velmi významné podobnosti krizového prostředí, které vyplívá z arabské společnosti. Tyto atributy krize Dekmejian dělí do 6 skupin. Jejich dynamické interakce na sebe vzájemně působí. Posilují modely, které podporují sociální nepokoje a politickou nestabilitu.⁴⁰

Krise identity

Jeden z důsledků islámského úpadku byla krize identity, individuální i kolektivní. Dekmejian tvrdí, že od doby, kdy Islám představuje ucelený systém, který obsahuje náboženství, stát a právo, je velmi obtížné až nemožné najít náhradní rámec identity. Enormní hloubka krize identity způsobila důraz na obranu proti západnímu vojenskému i ideologickému vlivu. Teprve až úpadek osmanské a perské říše podnítl vznik nacionalistických ideologií, na základně etnicko-jazykové identity (pan-arabismus). Proces trvající celé vícefázové století vyvrcholil v roce 1970 a novodobé nacionalismy (tabulka č. 3) nahradily islámskou ummu. Arabský a egyptský nacionalismus byl do 1950 velmi rozdílný. Až Abdul Gamál Nassir spojil tyto nacionalismy ve snaze sjednocení ideologie panarabismu, které vyvrcholilo založením Sjednocené arabské republiky v roce 1981.⁴¹

Pravda se ukázala během izraelské války za nezávislost, která měla nedozírné následky. Tato izraelská výzva spolu s Násirovou charismatickou osobností, vyprodukovaly masové odhodlání k ideologii panarabismu. Panarabský sen byl rozbit porážkou z roku 1967 a spolu s ním ztroskotala individuální a kolektivní identita. Alternativy nabídly revoluční socialismus, liberalismus a islamismus. Islamistická cesta se v roce během sedmdesátých let ukázala jako nejdominantnější alternativou.⁴²

---

⁴⁰ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str 27.

⁴¹ Ibid., Str. 28.

⁴² Ibid., Str. 29.

Krise legitimacy

Krise legitimacy je teorie vytvořena německým marxistou Jürgenem Habermasem (jeden z představitelů Frankfurtské školy), v polovině sedmdesátých let. Naznačoval, že lidé očekávají od státu zásah do ekonomiky, neboť stát musí být ujištěn ekonomickou prosperitou státu i obyvatel. Neschopnost uspět může způsobit otázky nad platností kapitalistického systému, a tím podkopává jeho legitimitu.⁴³ Krize identity zahrnuje krizi duše a osobnosti. Tato krize je charakterizována akutním odcizením od společnosti, současně s pocitem méněcennosti, nejistoty a anomíí.⁴⁴ Tento stav můžou zapříčinit rostoucí psychickou tíseň, zvýšení očekávání a zranitelnost k hromadnému odvolání.⁴⁵ Důsledkem krize identity je krize legitimacy, v rámci odcizení se objevuje rapidní pokles legitimacy vládnoucí elity a instituce. Arabské elity před rokem 1967 čelí této krizi, jedinou výjimkou je charismatická osobnost Násira, i přesto že zrovna on podkopával legitimitu ostatních arabských vůdců pod záštitou ideologie panarabismu. Krize legitimacy byla ještě umocněna následným selháním těchto představitelů v politické, i ekonomické a sociální úrovni.⁴⁶

Elitářská hrůzovláda a nátlak

Legitimity elit a jejich vlády se posiluje či slábne v závislosti na výkonu jejich vůdců. „Arabští vůdci často neměli páteční „politický kapitál“ k vytvoření efektivní politiky, která by utvořila stabilní veřejný pořádek.“⁴⁷ I přesto, že v některých státech byly podmínky příznivé, tvorba politiky a správy byla svévolná, přerušovaná a pokračovala ve starém systému

⁴³ <http://www.answers.com/topic/legitimation-crisis#ixzz1t6xnV2Zh>

⁴⁴ stav společnosti, kdy přestávají platit pravidla a normy. Oslabení morálních hodnot a norem jedince.

⁴⁵ Dekmejian uvádí příklad revoluce, která je vedena charismatickým vůdcem

⁴⁶ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str 29

⁴⁷ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str 30.

korupce státních úředníků.⁴⁸ Díky častému selhání elit, které nebyly schopné zajistit rozvoj, sociálně prospěšný systém a provádět smysluplnou politiku, se oslabila již tenká legitimita. Na tento jev elity reagují nárůstem použití síly k udržení kontroly. Krize identity a legitimacy ovlivňují psychologické a politické stránky arabské společnosti, zatímco každodenní a všudypřítomná represe vůči lidem ovlivňuje samotnou existenci. Vládnoucí elity často uplatňují svojí moc přes nátlak proti oponentům⁴⁹, kteří obvykle museli vycestovat ze země, nebo jim byla odeprána možnost se veřejně projevit.⁵⁰

Třídní konflikt

Nekompetentní elita způsobila špatnou maldistribuci bohatství, v podstatě v každém arabském státě. Ropné peníze a dopad globálního trhu způsobily rostoucí mezeru mezi třídními vrstvy společnosti. Tyto faktory způsobily třídní polarizaci. Většina arabských vlád nebyla schopná zavést sociální spravedlnost, kterou slibovali. Dekmejian uvádí, že v sedmdesátých letech v Egyptě, Maroku a Sudánu, pět procent nejbohatších domácností získalo až dvacet procent celkového příjmu, zatímco nejchudších dvacet procent získalo jen pět procent celkových příjmů.⁵¹ Dekmejian uvádí, že v absolutní chudobě žije devět procent lidí v Egyptě, dvacet osm v Maroku a až čtyřicet procent v Sudánu. Za jedinou dekádu v Maroku narostla absolutní chudoba z dvaceti osmi na čtyřicet pět procent. Právě tato obrovská díra mezi chudými a bohatými je

---

⁴⁸ Přesto se některé Blízkovýchodní státy můžou chlubit menší korupcí než Česká Republika. Podle žebříčku Corruption Perception Index, který každý rok zveřejňuje International Transparency jsou Kuvajt, Jordánsko, Omán, Bahrajn, Izrael, Spojené Arabské Emiráty, Katar na žebříčku před námi, Sauská Arábie má index stejný.
(<http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/>)

⁴⁹ Někteří vůdci, tuto techniku dovedli až k dokonalosti. Např. Sadám Husajn v Iráku, Hafiz al-Asad v Sýrii, Muammar Kaddáfí v Lybii, Abdul Gamal Násir a Anwar Sadát (ač neúspěšně) v Egyptě

⁵⁰ DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 30.

⁵¹ Tabulka č. 4.

nejnápadnějším politickým aspektem krizového prostředí arabské společnosti.⁵²

Vojenská neschopnost

Dalším faktorem je stálá přetrvávající vojenská neschopnost. Rozhořčení nad neschopností porazit Izrael se nahromadilo v roce 1967. Šok z další porážky na blízkém východě vyvolalo obrovské zklamání, bolest a zoufalství. Pocit méněcennosti se pouze prohloubil a byl ještě utvrzen dalšími porážky a vojenskou neschopností vůči Izraeli.⁵³

Modernizace a krize kultury

Spojení všech předešlých faktorů vytváří kulturní krizi, nicméně nejsilnějším katalyzátorem kulturní krize je ničivý dopad modernizace. Prvotní touha modernizace byla za účelem vyrovnání se západním státům jak ve vojenské síle, tak i hospodářském rozvoji. Modernizace spočívá i v importu moderního chování a hodnot, což vzbuzuje rozpory mezi tradicionalisty a modernisty⁵⁴ Tradicionalisté akceptují pouze určité výpůjčky, které jsou v souladu s Islámem, jako je věda a technologie.

---

⁵² DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 30.

⁵³ Ibid., Str. 31,

⁵⁴ Ibid., Str. 32.

5 Integrace a Islamismus v Evropě

V současné době je v Evropě mnoho islamistů různých národností. Stejně jak islámský svět, tak by muslimské diaspory neměly být brány jednoduše. Kropáček tvrdí že: „*Je falešné hovořit o muslimských komunitách na vyšší než úzce místní úrovni, kdy bývá podbarvena krajskou sounáležitostí svých členů.*“⁵⁵ Náboženská identita evropských muslimů se primárně formovala islámskými proudy působícími v zemích, ze kterých pocházejí, a přistěhovaleckými politikami nových zemí. Ve Velké Británii tak existují odnože indo-pákistánského islámu, ve Francii maghrebského islámu, v Německu turecké proudy. Kropáček charakterizuje muslimskou společnost v Evropě šesti základními kategoriemi:⁵⁶

- 1) **Duchovně zaměřené skupiny** – převážně súfisté (směr islámské mystiky se spirituálními prvky); jsou často kritizovány islamisty
- 2) **Ritualistické skupiny** – nemají politické ambice; své působení zaměřují do vlastních muslimských řad s cílem uchovat vlastní kulturní identitu; v Evropě hlavně misijní hnutí *Tablígih*
- 3) **Militantní (revoluční) skupiny** – navazují na politický islamismus; některá tato hnutí usilují o svržení domácích režimů, které obviňují z bezvěrectví; evropský prostor jim poskytuje azyl a hlavně prostor odkud mohou v bezpečí získávat prostředky a působit z exilu domů různými formami propagandy
- 4) **Aktivistická sdružení** – skupiny hlásící se k cílům islamistů ale ne násilnými metodami, existují v umírněné podobě. Např dogmaticky

⁵⁵ KR OPÁČEK, L., GOMBÁR, E., MARKOVÁ, D. *Variace na Korán: Islám v diaspoře. Praha: Orientální ústav AVČR, 1999 Str. 40.*

⁵⁶, *Ibid.*, Str.. 28-34.

přísná islámská centra v Evropě, která jsou financovaná Muslimskou světovou ligou (podpora Saúdská Arábie)

- 5) **Skupiny intelektuálů** – obvykle levicové islámské orientace; úzká skupina vzdělanců a studentů žijící v Evropě a píšící převážně francouzsky nebo anglicky; např. pařížský Egyptan Anouar Abdel-Malek
- 6) **Významné osobnosti islámského duchovenstva** – jedná se o imámy z Turecka i Saudské Arábie, kteří hlásají pouze jednoduché teze, které ale nedokážou implikovat na evropské prostředí. Mohou patřit jak k umírněnému typu islámu, tak k radikálům.

Muslimští přistěhovalci byli ve svých hostitelských zemích ovlivňováni různými přístupy k integraci. Baršovi hovoří o **modelech integrace** a rozlišují:⁵⁷

a) **Etnicko-exkluzivistický model** – prototypem je Německo, model tzv „hostujícího dělníka“, který přicházeli původně na dočasnou dobu; nepočítalo se s jeho usazením, a proto proces integrace nebyl vůbec zamýšlen (turečtí gangstabarbaři); naopak vstřícný postoj Německo zaujalo vůči imigrantům německého původu.

b) **Asimilační model** – prototypem je Francie, která se snažila umožňovat přistěhovalcům se úplně asimilovat a tak se stá rovnoprávnými členy společnosti. Podmínkou asimilace, je přijetí domácí kultury; vychází z jakobínského ideálu nedělitelného národa složeného ze sobě rovných jednotlivců.⁵⁸

⁵⁷ BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA Pavel. Přistěhovalectví a liberální stát – Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno: Masarykova Univerzita, 2005. ISBN88-210, Str. 36-40.

⁵⁸ Nedávná asimilační politika ve Francii zakázala nošení šátků pře obličej (v případě muslimek niqáb, burka).

- c) **Pluralistický model** – prototypem je Velká Británie, model uznává a respektuje odlišnost menšin; model vychází z principu skupinové integrace.

Touha k islamizaci společnosti ve vztahu k náboženství mají až druhé třetí generace narozené v Evropě. Dnešní britsky narozený Asijec muslim (Bangladéšan, Pákistánec, Ind) se čím dál více odlišují od jejich původní etnické identity. Tahir Abbás tvrdí,⁵⁹ že islám je v těchto skupinách zpochybňován, a v rámci mezigenerační změny je znovu přezkoumáván a obnovován.

Jeden z důvodů radikalizace a nástup islamismus je nabývání extrémistických nápadů, což je něco jiného, než přímý obrat k politickému násilí. Většina lidí používá tento termín zaměnitelně s politickým násilím. Když někdo mluví násilně, naznamená to násilí obecně. Mnoho tisíců mladých lidí může prohlašovat islamistické a zároveň násilné myšlenky, ale nikdy se neprokáže, že tímto podporují násilí. V západních liberální demokraciích nejsou násilné diskuze bez násilí trestný čin, ačkoli některé země se snaží tento akt potírat.⁶⁰

---

⁵⁹ ABBAS, Tahir. *Islamist Radicalization and Multicultural Politics: The British experience*. New York: Routledge, 2011. ISBN 978-0-415-57225-5. Str. 51.

⁶⁰ COOLSAET, Rik. *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge: European and American Experiences*. Surrey: Ashgate, 2001. ISBN 978-1-4094-2569-4. Str. 117.

Závěr

Cílem této práce bylo nastínit profil Islamisty, který žije buď na Blízkém východě, Maghrebu či Evropě. Determinovat jeho atributy a ucelit všechny příčiny, které by mohli muslimy dovést k ideologii islamismu.

Během posledního staletí se Islamistická hnutí vyvíjela a byla ovlivněna historickými okolnostmi. Tato hnutí a skupiny jsou všudypřítomná, vznikají v každé muslimské komunitě, a proto je důležité se snažit pochopit okolnosti vzniku. Pokusit se o ucelený profil, je velmi složité, protože každý jedinec je jedinečný a arabská společnost je velmi různorodě stratifikovaná. Ale i přesto můžeme určit zásadní determinanty, které mají společné.

K Islamismu se uchylují velmi mladý jedinci, průměrný věk členů hnutí je mezi 22 - 24 let. Zatímco vůdcové jsou v průměru o 15 let starší. Členové jsou rekrutováni mezi studenty, jak univerzitními, tak středoškolskými (záleží na skupině), či absolventy. Jsou to studenti pocházející z chudého či z venkovského prostředí, kteří se nově přistěhovali do nového města. Tato krize prostředí v nich vyvolává krizi identity. Sřet s modernitou, špatnými sociálními podmínky

Poslední rok nám ukázal, že arabská společnost má v současnosti rozsáhlou krizi, jak krizi identity a legitimacy. Arabské jaro vyvolala ohlas společnosti, které poukázalo na snahu o změnu režimu, navrácení se k tradicionalistickým ideologiím. Ve volbách v Tunisku a Egyptě zvítězili umírnění islamisté. V Tunisku to byla islamistická strana *An-Nahda* a v Egyptě Muslimské bratstvo.

V průběhu zpracování daného tématu se objevilo další množství zajímavých otázek, které bych ráda dále zpracovala. Avšak momentálně je to díky složitosti a špatné dostupnosti k materiálům až nemožné.

Seznam použité literatury

Knihy

- ABBAS, Tahis. *Islamic Radicalization and Multicultural Politics*. New York: Routledge, 2011. ISBN 978-0-415-57225-5
- BAKER, Abdul Haqq. *New Security Challenges: Extremists in Our Midst – Confronting Terror*. Londýn: Palgrave and Macmillan, 2011. ISBN 978-0-230-29654-1
- BARŠOVÁ, Andrea; BARŠA Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát – Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova Univerzita, 2005. ISBN 88-210
- DEKMEJIAN, Hrair, R. *Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World*. 1. vyd. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. ISBN 0-8156-2329-1
- HOFFMAN, Valerie J. *Muslim Fundamentalists: Psychosocial Profiles*. V Martin E. Marty a R. Scott Appleby ed. 1995. *The Fundamentalism Project – Fundamentalism Comprehended*. Chicago a Londýn: The University of Chicago Press, 2004. Str. 199 – 230. ISBN 0-226-50888-9
- ISMAIL, Salwa. *Rethinking Islamist Politics*. Londýn: I.B. Tauris and Co Ltd., 2006. ISBN 1-84511-180-x
- KEPEL, Gilles. *Jihad – The Trail of Political Islam*. Londýn: Tauris and Co Ltd., 2006. ISBN 1-84511-257-1
- KEPEL, Gilles. *Muslim Extremism in Egypt: The Prophet and Pharaoh*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 2003. ISBN 978-0-520-23934-0
- KRAMER, Martin. *Coming to Terms: Fundamentalists or Islamists? The Middle East Quarterly (online)*. 2003, Dostupné z: <http://www.meforum.org/541/coming-to-terms-fundamentalist-or-islamists>

- KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7
- KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehra, 1993. ISBN 80-7021-125-3
- KROPÁČEK, L., GOMBÁR, E., MARKOVÁ, D. *Variace na Korán: Islám v diaspoře*. Praha: Orientální ústav AVČR, 1999 Str. 40
- PARGETER, Alision. *The New Frontiers of Jihad – Radical Islam in Europe*. Londýn: I.B. Tauris and Co Ltd., 2008. ISBN 978-1-84511-391-9
- SFEIR, Antoine. *The Columbia World dictionary of Islamism*. 2. vyd. New York: Columbia University Press, 2007. ISBN: 978-0-231-14640-1

Odborné články

- ALDERDICE, the Lord. The individual, the group and the psychology of terrorism. *International Review of Psychiatry*, 2007 19 (3), Str 201 - 209. ISSN: 1369-1627. Dostupné z: <http://informahealthcare.com/doi/abs/10.1080/09540260701346825>
- BAYAT, Asef. Islamism and social movement theory. *Third World Quarterly* (online). 2005, 26 (6). ISSN 0143-6597. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01436590500089240>
- BERMAN, Sheri. Islamism, Revolution, and Civil Society. *Perspectives on Politics* (online), 2003, 1 (2). ISSN není. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3688899>
- DEKMEJIAN, Hrair R. The Anatomy of Islamic Revival: Legitimacy Crisis, Ethnic Conflict and The Search for Islamic alternatives. The

Middle East Journal (online). 1980, 34 (1). ISSN není. Dostupné z: <http://www.scribd.com/doc/27709488/The-Anatomy-of-Islamic-Revival-R-Hrair-Dekmejian>

- HARDIN, Russel. „*Subnational Groups and Globalization*“ v Keith Dowding, Robert Gooding, a Carole Pateman, Justice and Democracy. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. Str. 180. Dostupné z: <http://www.nyu.edu/gsas/dept/politics/faculty/hardin/research/Subnational.pdf>
- IBRAHIM, Saad Eddin. Anatomy of Egypt's Militant Islamic Groups: Methodological Note and Preliminary Findings. *International Journal of Middle East Studies* (online) 1980, 12. ISSN 0020-7438/80/040423-31. Dostupné z: <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=3013216&fulltextType=RA&fileId=S0020743800031238>
- KRAMER, Martin. Coming to Terms: Fundamentalists or Islamists? *The Middle East Quarterly* (online). 2003, Dostupné z: <http://www.meforum.org/541/coming-to-terms-fundamentalist-or-islamists>
- WALTZ, Susan. Islamists Appeal in Tunisia. *Journal of Middle East*. 1986 (online), 1986 40 (4). ISSN není. Dostupné z: <http://www.jiscjournalarchives.ac.uk/openurl.html?ref=proquest/1158/1158-1986-040-04-000005.pdf>
- Zeghal, Malika. Religion and Politics in Egypt: The Ulema of Al-Azhar, Radical Islam and The State /1982-94). *International Journal of Middle East Studies* (online). 1999, 31 (3). ISSN 0020-7438/99. Dostupné z: <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=3049608&fulltextType=RA&fileId=S0020743800055483>

Internetové zdroje

<http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/>

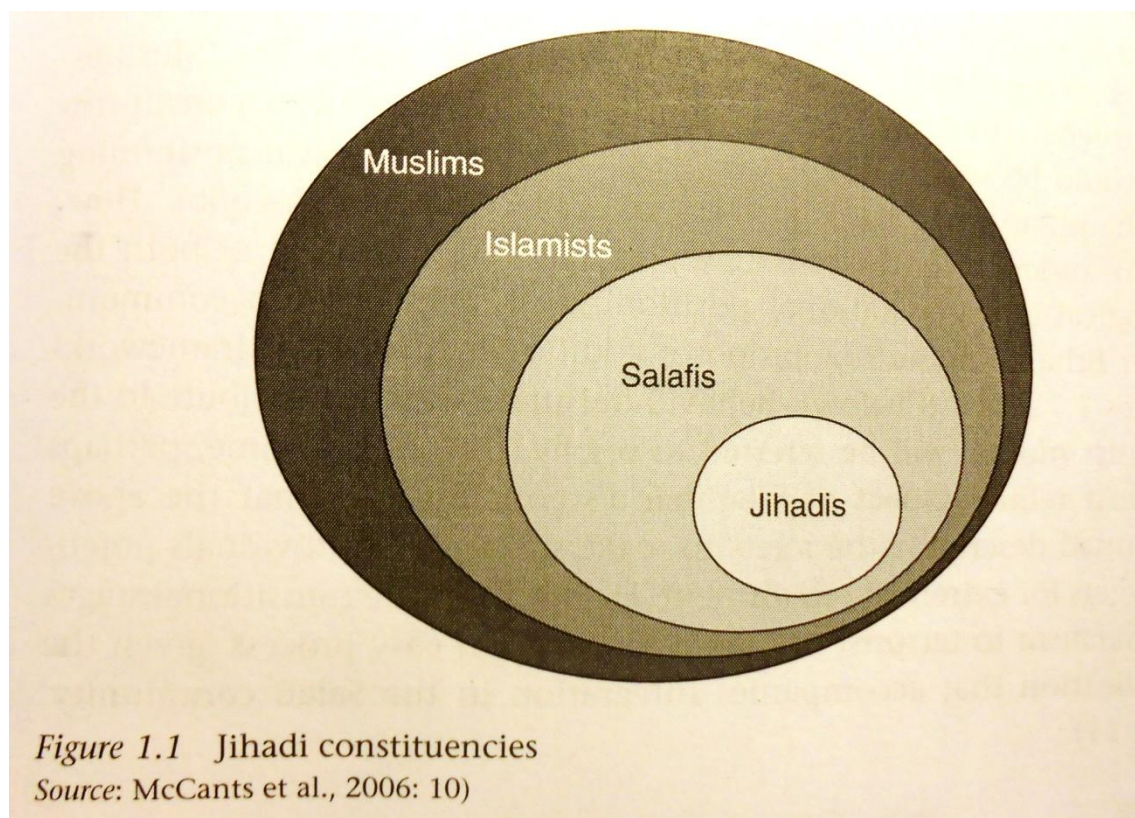
<http://www.answers.com/topic/legitimation-crisis#ixzz1t6xnV2Zh>

Tabulky a grafy

- **Tabulka č. 1 - Str. 37.**
- **Tabulka č. 2 - Str. 38.**
- **Tabulka č. 3 - Str. 39.**
- **Tabulka č. 4 - Str. 40.**

Přílohy

Tabulka č. 1

zdroj:

BAKER, Abdul Haqq. *New Security Challenges: Extremists in Our Midst – Confronting Terror*. Londýn: Palgrave and Macmillan, 2011. ISBN 978-0-230-29654-1

Tabulka č. 2

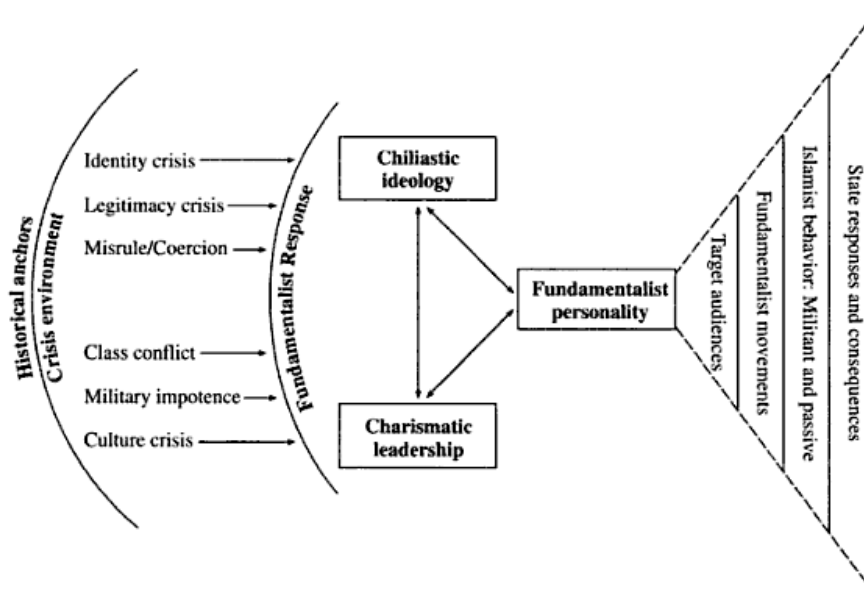
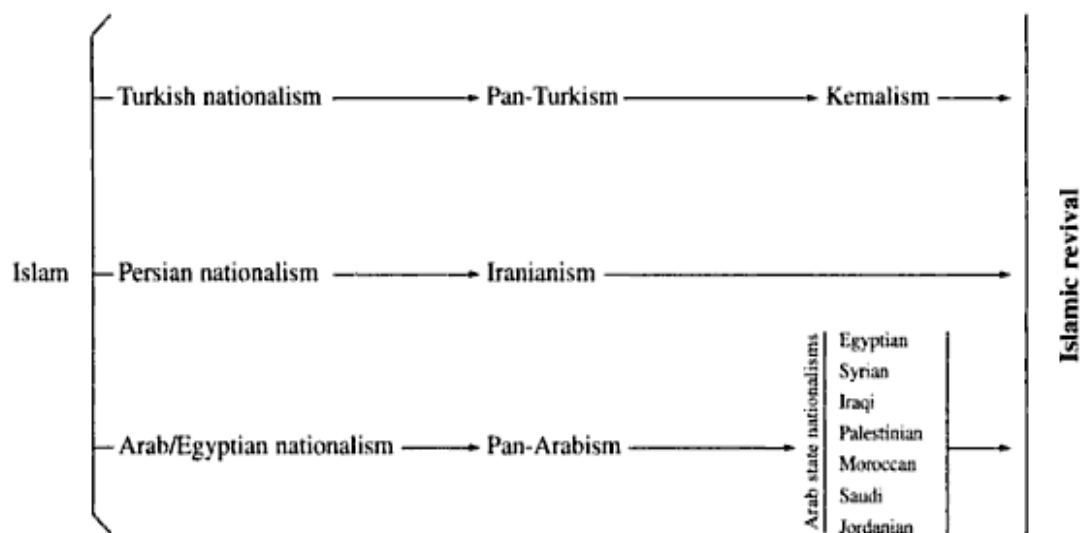

Fig. 1. Conceptual framework.

zdroj:

DEKMEJIAN, Hrair, R. Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World. Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1985. Str. 6.

Tabulka č. 3

zdroj:

DEKMEJIAN, Hrair, R. Islam in Revolution – fundamentalism in the Arab World. Syracuse, New York: Syrakuse University Press, 2. vydání 1995. Str. 25

Tabulka č. 4

Table 1
Structure of Income Distribution, 1972–1978

Country	Percent of income received by richest 5% of households	Percent of income received by richest 20% of households	Percent of income received by poorest 20% of households	Percent of income received by poorest 40% of households	Percent of pop. in absolute poverty using official exchange rates
Algeria	—	—	—	—	20 ^a
Egypt	21.0	49	5.2	13.9	21 ^a 25 ^b
Iraq	35.1	—	2.1	—	40 ^b
Morocco	20.0	—	4.0	12.0	38 ^a 45 ^b
Sudan	20.9	—	5.1	14.5	85 ^b
Tunisia	—	42	6.0	15.0	20 ^a 15 ^b

^a Urban

^b Rural

zdroj:

DEKMEJIAN, Hrair, R. Islam in revolution – Fundamentalism in the Arab World. Syracuse, New York: Syrakuse University Press, 1985. Str. 31.

Resumé

V mé bakalářské práci se zabývám, na základě dostupných studií zkoumajících islamistická hnutí, psychosociálním profilem islamisty. Na základě dostupných výzkumů se snažím určit veškeré socio-patologické, socio-ekonomické a psychologické jevy. V základu práce charakterizuji islamismus, a určuji prvky, přes které se charakterizuje. Zároveň určuji krizové prostředí arabské společnosti, a všechny jeho determinanty.

Dále se zabývám obecnými atributy vůdce a příslušníků skupiny podle dostupných výzkumů. Určuji a charakterizuji vlastnosti *muta'asiba* kde poznatky podkládám dílem Dekmejian, neboť je jediný kdo definoval archetypální determinanty. Na konci práce se zabývám islamismem v Evropě, kde určuji přístupy integrace a multikulturalistické politiky v Evropě.

Summary

I deal in my bachelor thesis with psycho-social profile of Islamist on the basis of available studies which investigating the Islamist movement. I try to identify, based on available research, all the socio-pathological, socio-economic and psychological phenomenon. Basically I characterize Islamism, and determine the elements through which it's characterized. I also determine the environment crisis and all its determinants Arab society.

Another part deals with the general attributes of a leader and member of the islamist movements, according to available researches. I identify and describe properties of a *muta'asib* which I base it on the work of Dekmejian because he is the only one who defined the archetypal determinants of the *muta'asib*. The end of work deals with

Islamism in Europe which determines access integration and multiculturalists policies in Europe.